

2020-11-25

Utbildningsdepartementet
103 33 StockholmSofia Hylander
070-562 13 75
sofia.hylander@tco.se

SOU 2020:28 En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning

TCO har getts möjlighet att yttra sig över SOU 2020:28 En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning.

Utredningen lämnar både verksamhets- och resursfördelningsförslag inom skolformerna förskoleklass och grundskola. TCO avgränsar sig till att lämna övergripande synpunkter på de förslag som direkt syftar till minskad skolsegregation och resurstilldelning för ökad likvärdighet. För mer detaljerade synpunkter hänvisar TCO till Lärarförbundets yttrande.

Förslag för minskad skolsegregation, gemensamt antagningssystem och principer för urvalsgrunder (kapitel 4-6)

TCO delar utredningens grundläggande bedömning att skolsegregationen är ett allvarligt och ökande problem och att det krävs tämligen omfattande förändringar inom nuvarande modell för att säkerställa en likvärdig och kompensatorisk skola där elever med olika bakgrunder möts. Mot denna bakgrund välkomnar och tillstyrker TCO utredningens förslag som direkt syftar till ökad likvärdighet och minskad skolsegregation. Nedan utvecklas i korthet vår syn på delar av utredningens förslag:

4.6.1 Aktivt verka för en allsidig social sammansättning

Utredningen föreslår att huvudmännen för förskoleklass och grundskola aktivt ska verka för en allsidig social sammansättning av elever på sina skolenheter. Rektor för en förskoleklass eller grundskola ska inom givna ramar verka för en allsidig social sammansättning av undervisningsgrupper.

TCO tillstyrker utredningens förslag att huvudmännens ansvar för en allsidig social elevsammansättning i förskoleklass och grundskola fastställs i skollagen och att rektor i läroplanen ges motsvarande ansvar inom respektive skolenhet. TCO vill i sammanhanget betona vikten av att inriktningsbestämmelsen tillämpas med beaktande av övrig lagstiftning, inklusive diskrimineringslagstiftningen.

4.6.2 Förbättra tillgången till och kvaliteten i uppgifter om skolväsendet

TCO delar utredningens bedömning att tillgången till tillförlitliga uppgifter om skolsystemet som helhet respektive för olika huvudmän och skolenheter är en grundläggande förutsättning – både ur ett brukar- och ett styrningsperspektiv.

TCO anser att offentlighetsprincipen ska omfatta även fristående skolor och att personalen på dessa ska omfattas av meddelarskyddet. Regeringen bör därför gå vidare med de redan remitterade förslag som finns på dessa områden (SOU 2015:82 om ökad insyn i fristående skolor och SOU 2017:41 om meddelarskyddslagen – fler verksamheter med stärkt meddelarskydd).

5.7.1 Ansökan om skolplacering

TCO tillstyrker förslaget att alla skolplaceringar ska föregås av ett aktivt val. Genom att alla vårdnadshavare deltar i skolvalet minskar risken att bara de mest engagerade vårdnadshavarna med stort intresse för barnens skolplacering deltar. Det ger också utrymme för aktiva och uppsökande insatser mot de vårdnadshavare som inte engagerar sig i valet av skola.

TCO vill i sammanhanget understryka att ett aktivt skolval måste kombineras med utförlig och målgruppsanpassad information samt att förslaget sannolikt inte får samma positiva effekter om det inte kombineras med övriga förslag kring urvalsregler.

5.7.2 Ett gemensamt och nationellt skolvalssystem

TCO tillstyrker förslaget att beslut om placering respektive mottagande vid samtliga kommunala och fristående skolor ska ske genom ett nationellt skolvalssystem. TCO delar utredningens uppfattning att ett gemensamt antagningssystem och en samordnad skolvalsprocess inte bara skulle innebära effektivitetsvinster utan också bidra till ökad rättssäkerhet, transparens och likvärdighet.

5.7.3 Skolverket ska ansvara för skolvalssystemet

I ansvaret ingår att hantera ansökan, urval, mottagande i fristående skolor samt placering i kommunala skolor till förskoleklass, grundskola och grundsärskola.

TCO tillstyrker förslaget.

5.7.4 Uppgift om dimensionering och urvalsgrunder

Skolenheternas huvudmän ska till Skolverket ange hur många elever de kan ta emot i respektive årskurs samt vilka urvalsgrunder som ska tillämpas. Om inte tillräckligt antal elever kan placeras enligt de urvalsgrunder som Skolverket godkänt ska övriga platser tilldelas elever enligt urvalsgrunden lika möjligheter.

TCO tillstyrker utredningens förslag. Ett aktivt skolval och ett gemensamt skolvalssystem måste ses som en helhet och förutsätter en samlad tillgång till information om skolenheternas kapacitet och urvalsgrunder.

5.7.5 Skolbyte sker vid terminsstart som huvudregel

En elev ska enligt utredningens förslag endast få byta skola i samband med terminsstart, om det inte föreligger särskilda skäl. Ansökan om skolbyte hanteras av Skolverket.

TCO instämmer i utredningens bedömning att obegränsat antal möjligheter till skolbyten under läsåret kan ha negativa effekter för såväl skolor som elever. Dels försvårar skolbyten under pågående terminer skolledningarnas och lärarnas planering och leder till ineffektivt nyttjande av ekonomiska, lokalmässiga och personella resurser. Dels visar forskning att skolbyten kan påverka elevers lärande och utveckling negativt. Samtidigt vill TCO understryka att det måste finnas rimliga möjligheter till undantag – för de elever som av goda skäl vill eller behöver byta skola under pågående läsår.

6.5.1 Principer för placering och urvalsgrunder för skolor med kommunal huvudman

TCO tillstyrker utredningens förslag om principer för placering och urvalsgrunder för skolor med kommunal huvudman. Givet att närhetsgarantin – rätten till skolplacering i rimlig närhet till hemmet – tillgodoses ger urvalsgrunderna kommunala skolenheter möjlighet att påverka urvalet i riktning mot en mer allsidig social sammansättning.

6.5.2 Principer för mottagande och urvalsgrunder för skolor med enskild huvudman

TCO tillstyrker utredningens förslag om principer för placering och urvalsgrunder för skolor med enskild huvudman.

Resursfördelning för ökad likvärdighet (kapitel 9)

Utredningen bedömer att staten bör ta ett större ansvar för att undervisningen i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan ska vara likvärdig och kompensatorisk och att finansiella styrmedel bör användas för att minska skillnader mellan kommuner och huvudmän. TCO delar den bedömningen.

Utredningen visar också att nuvarande finansieringssystem inte tar hänsyn till kommunernas större uppdrag att kunna ta emot samtliga skolpliktiga elever hemmahörande i kommunen. Kommuner har det yttersta ansvaret för att erbjuda samtliga barn i kommunen en plats i en skola nära hemmet – oavsett antalet elever i kommunen respektive år. Det innebär att kommunen måste garantera täckning

över hela kommunen och dessutom ha beredskap för att ta emot nyinflyttade elever eller elever som väljer att sluta vid en annan huvudmans skola. Detta utbudsansvar leder till att kommunerna måste ha vakanta skolplatser vid vissa av sina skolenheter – alternativt vara beredda att acceptera överbeläggning – vilket medför merkostnader som andra huvudmän inte har.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att hemkommunen vid beräkningen av det grundbelopp som lämnas i bidrag till en enskild huvudman för varje elev i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola ska göra ett avdrag för de merkostnader som hemkommunen har till följd av sitt ansvar att dels erbjuda alla barn i kommunen en plats i en skola nära hemmet, dels ha beredskap att ta emot nya elever. TCO tillstyrker att förslaget genomförs i någon form.

Vad gäller finansieringen av fristående skolor vill TCO även peka på effekten av att skola levereras som en kollektiv nytta (undervisning bedrivs i en klass) men ersätts som en enskild nytta (skolpeng per elev). Det är inte rimligt att intäkten för den trettionde eleven i en klass är densamma som intäkten för en elev som gör att huvudmannen måste skapa en ny klass. Den första eleven kostar lite, den andra mycket – den första ger upphov till ett rejält överskott (och möjliggör alltså vinst), medan den andra ger upphov till ett rejält underskott (och därmed förlust). TCO har i sitt remissvar på Skolkommissionens slutbetänkande (SOU 2017:35) framfört att finansieringen i högre grad bör baseras på undervisningsgrupp med en mindre marginalkostnadsersättning per elev. Nuvarande utredning väljer dock att avvisa en sådan lösning vilket TCO beklagar.

För en fördjupad och mer teknisk diskussion kring frågan om grundbeloppets beräkning, samt hur ett finansieringssystem bör utformas hänvisar TCO till Lärarförbundets yttrande.

Therese Svanström
Ordförande

Sofia Hylander
Utredare